

De Manos Limpias a Vox: així funciona l'estratègia judicial de l'extrema dreta

CRÍTIC analitza amb els periodistes Jesús Rodríguez i Jordi Borràs i l'advocada Anaïs Franquesa l'ús que els grups 'ultres' han fet de l'aparell judicial i els rèdits polítics que n'han aconseguit extreure.

Joan Canela | @JoanCanela

La imatge de Javier Ortega Smith, secretari general de Vox, com a acusació en el judici contra els líders independentistes és un 'ganxo' molt potent. A l'Estat espanyol ha esdevingut gairebé una tradició que formacions d'ultradreta utilitzin la via judicial per aconseguir una major quota de presència mediàtica i política. **De Manos Limpias al Círculo Balear i d'UPyD a Vox**, que és la formació que millor ha sabut capitalitzar aquesta estratègia fins ara. CRÍTIC analitza amb els periodistes Jesús Rodríguez i Jordi Borràs i l'advocada Anaïs Franquesa l'ús que els grups 'ultres' han fet de l'aparell judicial i els rèdits polítics que n'han aconseguit extreure.

Vox i el judici del procés: de les denúncies als escons

Des que el partit de Santiago Abascal va interposar les primeres denúncies contra Carles Puigdemont i la resta del Govern per delictes de sedició i de rebel·lió —foren els primers a acusar-los d'aquests dos suposats delictes—, Vox ha aconseguit una important **quota mediàtica, 12 diputats al Parlament andalús** i les enquestes li preveuen **entre 15 i 22 diputats en les pròximes eleccions al Congrés espanyol** del mes d'abril. El partit d'ultradreta ha fet del procés sobiranista el seu principal cavall de batalla els últims dos anys. Després del president català, també van presentar denúncies contra Carme Forcadell, Artur Mas, Quim Torra, Roger Torrent, l'alcalde de Girona, Marta Madrenas, o la presidenta de l'Associació de Municipis per la Independència, Neus Lloveras. En alguns casos, la justícia les ha arxivades, però en d'altres, com el que s'està jutjant al Tribunal Suprem, van ser admeses a tràmit i, en certa manera, van obligar també la Fiscalia a moure fitxa.

Vox no va ser el primer a usar la via judicial contra el procés català però sí el que n'ha tret més projecció pública. L'advocat 'ultra' i exdirigent de l'ONCE Miguel Duran se'ls va avançar amb la denúncia contra l'exjutge i llavors senador d'ERC Santiago Vidal per les suposades il·legalitats comeses en el procés de preparar les suposades "estructures d'Estat".

Què han suposat tots aquests processos judicials per a Vox? Segons les veus consultades per CRÍTIC, importants rèdits polítics. En primer lloc, perquè han utilitzat el seu rol jurídic a l'arena política i mediàtica. El periodista de la 'Directa' Jesús Rodríguez destaca com "amb aquesta estratègia han aconseguit visibilitat mediàtica". Només cal cercar mínimament l'hemeroteca per adonar-se que **Santiago Abascal no ha deixat d'aparèixer als mitjans** fent declaracions i informant de les novetats del cas a les portes dels jutjats en un moment en què els partits miren com poden tenir quota de pantalla per a la precampanya de les eleccions espanyoles.

Accés a informació privilegiada i negociacions amb els

mitjans

En segon lloc, segons explica Rodríguez, Vox hauria utilitzat “el seu accés a la informació privilegiada del sumari que podia escollir a qui filtrar” per tal de **negociar amb els mitjans una cobertura acrítica sobre el seu paper en el procés**. Pedro Fernández, subsecretari jurídic del partit ultradretà, reconeixia implícitament la importància de tenir aquesta informació per relacionar-se amb els ‘media’ en declaracions a ‘El País’: “Els mitjans persegueixen el seu interès particular de recollir dades d’una font amb accés a la informació”. Rodríguez considera que l’estratègia mediàtica encara va més enllà: “Hi ha mitjans com ‘OK Diario’, ‘El Español’, ‘Crónica Global’, ‘El Catalán’, etc., que funcionen coordinadament amb Vox i estableixen els tempos de les filtracions i de les querelles”.

Finalment, una tercera via per la qual Vox ha tret rellevància política d’aquest judici és **condicionant el debat cap a posicions més dures com les que defensa el partit**. “Políticament es presenta com a la millor garantia de fermesa davant l’independentisme, però també jurídicament desplaça el debat cap a posicions molt més dures”, explica el periodista especialitzat en extrema dreta Jordi Borràs. Vox ha proposat tipificacions penals molt més dures que les que la Fiscalia hauria assumit o, fins i tot, ha denunciat actuacions que, ‘a priori’, no tindrien per què ser considerades delictes, cosa que ha aconseguit condicionar l’agenda judicial. Un resultat que no seria possible sense la complicitat, o com a mínim la comprensió, d’una part de la judicatura.

En aquest sentit, Borràs recorda que “a diferència d’altres formacions ‘ultres’ europees, Vox no és un partit antiestablishment”, sinó que té “les seves arrels en sectors ultraconservadors i molt enquistats en tota l’estructura de l’Estat”. El periodista troba una **cultura comuna entre els dirigents de la formació i una part de la judicatura** que “és plena de fills de franquistes”. Com a exemple, esmenta Jorge Boixader, l’exadvocat de l’Estat que va intentar frenar la consulta sobiranista d’Arenys de Munt del 2009 i que avui és el portaveu de Vox a Barcelona.

L’anomalia de l’instrument de l’acusació popular a Europa

La figura de l’acusació popular és una eina de la qual s’han valgut des de partits d’ultradreta fins a formacions d’esquerres per personar-se contra una causa. L’advocada penalista Anaïs Franquesa recorda que “aquesta figura ha permès superar la inacció de la Fiscalia en moltíssims casos, com, per exemple, la campanya ‘15 pa Rato’, que va aconseguir judicialitzar l’estafa de Bankia, o l’acció de l’Ajuntament de Barcelona per depurar responsabilitats per la violència policial el Primer d’Octubre”.

Però el cert és que, com explica Franquesa, **“l’acusació popular és una anomalia entre els països del nostre entorn**, molts dels quals ni tan sols preveuen l’acusació particular en casos penals”. A l’Estat espanyol, aquesta opció “neix de la desconfiança històrica cap a la Fiscalia”, segons l’advocada, i, de fet, ja ve recollida a la Constitució espanyola del 1812 com un instrument per fer front a la corrupció dels jutges.

Amb tot, Franquesa admet que entitats com **Manos Limpias “n’han fet un ús i abús”** i que “resulta estrany” que un partit com Vox estigui acusant els seus rivals polítics en un judici. Caldria reformar la figura de l’acusació particular per evitar que sigui utilitzada políticament? A Franquesa l’opció li “genera dubtes” i, en tot cas, troba molt més alarmant que tant Vox com la Fiscalia i l’Advocacia de l’Estat “siguin tan coincidents”.

L'èxit judicial de les querelles 'ultres'

La via judicial no és nova per als grups 'ultres'. Els pioners, i famosos precisament per aquest 'modus operandi', van ser el pseudosindicat **Manos Limpias**, comandat per Miguel Bernard, antic pupil del franquista Blas Piñar. Bernard, entre les dècades del 1990 i del 2000, **va arribar a presentar fins a 80 querelles l'any** contra tota mena de persones o institucions: des del programa infantil de Televisió Espanyola 'Los Lunnies' fins a la Guàrdia Civil, passant per polítics de tots els partits, ajuntaments o moviments socials com la PAH o el 15-M. En aquella època, des dels mitjans, van publicar-se reportatges que feien mofa de Bernard i les seves denúncies pintoresques, la gran majoria de les quals resultaven arxivades.

Però poques vegades es recorda que **va ser una querella de Manos Limpias la que va permetre condemnar l'expresident del Parlament basc Juan María Atutxa** per un delictes de desobediència al Tribunal Suprem en un moment en què la Fiscalia optava per no actuar. Aquest pseudosindicat també va ser clau a l'hora d'encausar Baltasar Garzón i iniciar el procés que acabaria en la seva expulsió de la carrera judicial. Manos Limpias també va ser al darrere de la querella que, junt amb España 2000 i l'Associació de Víctimes del Terrorisme, es va interposar **contra Josep-Lluís Carod-Rovira -llavors conseller en Cap— per la reunió a Perpinyà amb membres de la direcció d'ETA**. Una triple querella que finalment va ser arxivada pel Suprem.

Tot i els èxits judicials, Manos Limpias no va acabar bé. Anys més tard, es van detenir fins a 13 persones d'aquesta organització i del col·lectiu Ausbanc (Associació d'Usuaris de Serveis Bancaris), acusades d'exigir diners per retirar les querelles que primer havien interposat. La pràctica, però, no va quedar desacreditada i ha estat l'arma de molts altres col·lectius 'ultres'. Des d'organitzacions marginals com l'**Associació Espanyola d'Advocats Cristians** fins a partits polítics, passant per sindicats policials o entitats obertament franquistes com l'**Associació en Defensa del Valle de los Caídos** han acudit de manera cada cop més habitual als jutjats —tot i els costos econòmics que això suposa— i, en alguns casos, amb més èxit.

En l'esfera política, UPyD, la sigla d'**Unión, Progreso y Democracia**, que va encapçalar l'exsocialista Rosa Díez, va ser de les primeres formacions a entendre que podia treure rèdit de l'activitat jurídica. Amb excepció d'algunes denúncies més ideològiques, la seva tasca va centrar-se a perseguir casos de corrupció. Un recurs que ha estat emprat per tots els partits, des de la CUP fins al PSOE. Però qui ha tingut més èxit als tribunals ha estat el **PP**. El partit conservador els ha utilitzat com una autèntica 'tercera cambra' capaç de bloquejar les polítiques dels seus rivals en cas de perdre les eleccions. Ho va fer amb els recursos contra nombroses lleis de l'Estatut català que van portar al Constitucional o, al País Valencià, va aconseguir hipotecar una bona part de la política educativa del Govern del Botànic gràcies a unes resolucions del TSJCV que, en algunes ocasions, anaven més lluny, fins i tot, de les mesures preses quan governava el mateix PP.

Un clima cada cop més intolerant

La llista d'afectats per l'activitat judicial de l'extrema dreta és cada cop més gran. Des de **Willy Toledo** per cagar-se en la Verge, fins a la poeta **Dolors Miquel** per un poema que versionava un parenostre en clau feminista o els artistes **Borja Casillas** o **Abel Azcona** per les seves obres crítiques amb l'Església, passant per una **escola d'Inca** que reclamava continuar fent les classes en català, la **Nit de la Cultura de l'Obra Cultural Balear** o l'agrupació de l'esquerra independentista **Endavant** per un cartell on dues marededeus es besaven. Moltes d'aquestes denúncies foren arxivades, però el cas del raper **Valtònyc**, denunciat pel grupuscle 'ultra' Círculo Balear, ha marcat un abans i un després. Aquest artista mallorquí va ser condemnat a tres anys i mig de presó (condemna ratificada pel Tribunal Suprem) per una cançó que feia mofa del monarca espanyol. Des

de llavors, diverses persones han estat condemnades pel fet de donar la seva opinió a les xarxes socials. En altres casos, la querella s'ha arxivat, però després d'una primera admissió a tràmit que ha generat costos econòmics i emocionals per als afectats. Un tràngol que han passat, fins i tot, artistes tan 'mainstream' com els dibuixants de la revista 'El Jueves', l'humorista **Dani Mateo** o la plataforma 'online' de sèries **Netflix**.

"Hi ha una tendència cada cop més restrictiva de drets i ha canviat molt el nivell de tolerància, no sols judicialment, sinó també política", explica l'advocada pels drets humans Anaïs Franquesa, codirectora del Centre Irídia. "Allò que fins fa poc es considerava tolerable ara ja no ho és", continua. Segons la jurista, la simple admissió a tràmit de la denúncia contra Dani Mateo "és molt greu", ja que "no existeix el dret a no sentir-se ofès" i reflexiona sobre la "perillositat" de qualsevol delictes relacionat amb una opinió. "Hi ha una deriva a sol·licitar que dir certes coses sigui delictes, i cal vigilar molt amb això, perquè la figura del delictes d'odi s'ha acabat emprant per perseguir la dissidència", conclou.

Aquest és el cas dels vuit activistes catalans i valencians de la campanya del BDS (**Boicot Desinversions i Sancions a Israel**) denunciats per un delictes d'odi pel Comitè Legal per a la Lluita contra la Discriminació, una entitat creada 'ad hoc' per un advocat molt vinculat als grups de pressió proisraelians. La querella criminal atribueix als activistes propalestins un sentiment antisemita i ha presentat als jutjats un dossier de 12.000 pàgines per demostrar-ho, tot extret de l'activitat a les xarxes socials dels denunciats, però també d'altres perfils sense cap vinculació amb ells, però dels quals la denúncia els atribueix la responsabilitat. Fonts dels afectats reconeixen "preocupació" pel resultat del procediment judicial, que porta ja dos anys obert. "Tot això ens ha obligat a buscar advocats, preparar el procés, coordinar-nos, amb tot el desgast humà i econòmic que comporta, la preocupació de les famílies, etc.", expliquen. Els activistes destaquen "la dinàmica preocupant" que planteja que s'admetin querelles com aquesta: "Hipotequen l'activisme, ja que segur que hi ha gent que deixa de fer un tuit o que almenys s'ho pensa dues vegades".